

Proloog

3 juni 1968

De man met het donkere haar staarde naar de muur tegenover zich. Voor de stoel waarop hij zat, gold hetzelfde als voor het overige meubilair: een streling voor het oog, maar niet bepaald gebouwd voor comfort. De stijl was vroeg-Amerikaans, maar de idee meer Spartaans. Men zou zich kunnen voorstellen dat zij, die op het punt stonden vereerd te worden met een onderhoud met de persoon in het studeervertrek achter de muur, zich eerst in een strenge omgeving bewust dienden te worden van deze indrukwekkende gebeurtenis.

De man op de stoel was ergens achter in de twintig. Hij had een hoekig gezicht met scherpe trekken die zeer markant waren, alsof ze waren gebeiteld door een kunstenaar die meer oog had gehad voor de details dan voor het geheel. Een gezicht dat in een bezonken conflict scheen met zichzelf... Hij had prettige, diepliggende ogen, heel lichtblauw, met een enigszins vragende uitdrukking. Maar nu leken ze op de ogen van een dier, gereed om elk moment oplettend in een andere richting te flitsen. De naam van deze jonge man was Peter Chancellor en de uitdrukking op zijn gezicht was al even star als de houding van zijn lichaam op de stoel. Hij keek kwaad. Er bevond zich nog iemand in het voorvertrek. Een secretaresse van middelbare leeftijd met dunne, kleurloze lippen die in voortdurende spanning stijf op elkaar waren geknepen. Het grijze haar was strak gekamd en in een knoet bij elkaar gebonden, waardoor het leek op een verbleekte vlaskleurige helm. Zij vertegenwoordigde de Praetoriaanse Garde, zij was de waakhond die het heiligdom van de man achter de eikehouten deur moest verdedigen.

Chancellor keek op zijn horloge, wat hem een afkeurende blik van de secretaresse opleverde. Hier was elk blijk van ongeduld iets ongepasts. Het enige belangrijke was het komende onderhoud.

Het was kwart voor zes en alle andere afdelingen waren al gesloten. De kleine campus van de universiteit in het Midden-Westen, Park Forest, bereidde zich opnieuw voor op een late lenteavond en de beheerste feeststemming die zou worden verhoogd door de op handen zijnde diploma-uitreiking.

Park Forest trachtte zich buiten de onrust te houden die als een storm over andere universiteiten was gegaan. Te midden van een woelige zee was het als een rustige landtong, als een eiland in vrede levend met zichzelf, zonder wezenlijke tweespalt. Maar daardoor ook zonder briljante uitschieters.

Het was juist dat ontbreken van bemoeienissen met de buitenwereld dat, naar men zei, de man achter de eikehouten deur naar Park Forest had gebracht. Hij streefde naar onbereikbaarheid, en liefst naar volkomen anonimiteit, iets dat natuurlijk nooit gegarandeerd kon worden. Munro St.Claire was staatssecretaris van Buitenlandse Zaken geweest in de kabinetten van Roosevelt en Truman; buitengewoon gezant onder Eisenhower, Kennedy en Johnson. Hij had de wereld rondgevlogen met een open mandaat. Waar ergens moeilijkheden waren, bracht hij de bezorgdheid over van de president, maar wendde ook zijn eigen deskundigheid aan.

De curatoren van deze rijke, maar toch minder belangrijke universiteit waren hogelijk verbaasd geweest toen hij de wens te kennen had gegeven het voorjaarssemester als gasthoogleraar in de staatkunde in Park Forest te willen doorbrengen, terwijl hij intussen de aantekeningen ordende die de basis moesten vormen van zijn memoires. Ze hadden hun verbazing voor zich gehouden en St.Claire het isolement beloofd dat hij in Cambridge, New Haven of Berkeley nooit zou hebben gevonden. Dat was tenminste wat men ervan zei.

En Peter Chancellor overdacht de hoofdpunten van St.Claire's verhaal om zijn gedachten van zijn eigen geval af te houden. Maar dat lukte niet helemaal. Juist op dit ogenblik waren de dingen die zijn eigen leven betroffen zo ontmoedigend als men zich maar kon voorstellen. Vierentwintig maanden waren verloren gegaan, verloren in de vergetelheid van het academische leven. Twee jaar van zijn leven!

Zijn proefschrift voor een doctorstitel was bij een stemming van één tegen acht door het beoordelingscollege van Park Forest geweigerd. Die ene gunstige stem was vanzelfsprekend van zijn promotor geweest en had als zodanig geen invloed gehad op de anderen. Men had Chancellor ervan beschuldigd dat hij te luchthartig was geweest, schandelijk onachtzaam waar het historische feiten betrof en dat zijn research slordig was. En – dat kwam er nog bij – dat hij op onverantwoorde wijze met verzinsels had gewerkt in plaats van met harde bewijzen. Het

oordeel had niets dubbelzinnigs: Chancellors poging was mislukt. Er was geen hoger beroep want de mislukking was volkomen.

Van een opwekkende hoogte was hij nu in een diepe depressie terechtgekomen. Nog zes weken tevoren had de *Foreign Service Journal* van de universiteit van Georgetown zich bereid verklaard veertien uittreksels van zijn proefschrift te publiceren, circa dertig pagina's. Zijn promotor had dit verzorgd door een kopie van zijn proefschrift naar academische vrienden in Georgetown te sturen. Zij hadden het werk als zeer verhelderend, maar ook als beangstigend beschouwd. De *Journal* stond op even hoog niveau als het blad *Foreign Affairs* en werd door de meest invloedrijke personen in het land gelezen. Daar moest onvermijdelijk iets uit voortkomen. Er zou zeker iemand zijn die wat te bieden had.

Maar de redactie van de *Journal* had één voorwaarde gesteld: gezien de aard van het proefschrift was de toekenning van de doctorstitel een absoluut vereiste. Werd die niet toegekend, dan kon het manuscript ook niet worden gepubliceerd.

Nu zou er natuurlijk geen sprake zijn van enige publikatie. 'De wortels van een wereldconflict' luidde de titel. Het conflict was de Tweede Wereldoorlog; de wortels waren een fantasievolle interpretatie van de botsing tussen mensen en machten gedurende de noodlottige jaren van 1926 tot 1939. Het had geen zin voor het geschiedkundig college uiteen te zetten dat het hier ging om een verklarende analyse en niet om een wetenschappelijk juridisch document. Hij had de kardinale zonde begaan een bedachte dialoog in de mond te leggen van historische figuren. Een dergelijke onzin kon door de in traditie gedrenkte academici van Park Forest nooit worden aanvaard.

Maar Chancellor wist dat er in de ogen van de commissie nog een groot gebrek aan zijn werk kleefde. Hij had zijn proefschrift geschreven in verontwaardiging en met emotie en zulke zaken hoorden in proefschriften niet thuis.

De grondstelling dat financiële reuzen werkloos toekeken terwijl een stelletje psychopaten het Duitsland van na de republiek van Weimar opbouwde, was belachelijk. Die stelling was al even belachelijk als overduidelijk onjuist. De multinationals konden het nazi-wolventuig niet snel genoeg van voedsel voorzien, want hoe sterker zij werden des te begeriger zouden ze op de markt aanvallen.

De doelstellingen en methoden van het Duitse wolventuig konden gemakshalve worden verborgen achter de belangen van een groeiende economie. Verborgen, jawel! Ze werden gedoogd en tenslotte aanvaard, te zamen met de snel stijgende lijnen op de winst-en-verliesgrafieken. Het verziekte nazi-Duitsland werd door de grote financiers voor economisch gezond verklaard. En onder de kolossen van de internationale financiële wereld die de *Wehrmacht* voedden, bevond zich ook een aantal van de meest gerespecteerde namen uit de Amerikaanse industriële wereld.

Daar lag het probleem. Hij kon niet voor de dag komen met de ware namen van die ondernemingen omdat hij niet over doorslaggevende bewijzen beschikte. De mensen die hem de inlichtingen hadden gegeven en hem de weg hadden gewezen naar andere bronnen, stonden niet toe dat hun namen werden genoemd. Het waren angstige, vermoede oude mannen die van een overheids- of ander pensioen leefden. Wat gebeurd was, was gebeurd en ze konden het zich niet permitteren de gunst van hun weldoeners te verliezen. Als Chancellor hun persoonlijke gesprekken openbaar zou maken zouden ze alles ontkennen. Eenvoudiger kon het niet.

Maar zo simpel was het niet. Het was immers precies zo gebeurd! Niemand had de ware geschiedenis ooit verteld en Peter wilde dit nu juist wel doen. Het sprak vanzelf dat hij niet de ondergang wenste van oude mannen die alleen maar volgens richtlijnen hadden gehandeld die ze niet hadden begrepen. Richtlijnen die waren opgesteld door anderen, zoveel hoger in de hiërarchie van de firma of handelsmaatschappij dat ze maar zelden met hen in contact kwamen. Maar je kon niet voorbijgaan aan wat niet door de geschiedenis was opgetekend. Dus koos Chancellor de enige weg die hem openstond. Hij had de namen van de economische reuzen veranderd, maar op zo'n manier dat er geen twijfel over hun werkelijke identiteit kon bestaan. Iedereen die een krant las kon weten welke het waren.

Dit nu was zijn onvergeeflijke fout. Hij had gevaarlijke vragen opgeroepen waar niemand het belang van wenste te erkennen. Wanneer grote bedrijven en stichtingen schenkingen deden, was men altijd gul waar het de universiteit van Park Forest betrof want het was geen gevaarlijke campus. Waarom zou men het risico lopen dat deze reputatie werd bedreigd – al was het maar

terloops – door het werk van één enkele kandidaat voor een doctorstitel?

Goeie god! Twee hele jaren! Weggegooid! Er waren natuurlijk nog andere mogelijkheden. Hij zou zich weer bij een andere universiteit kunnen laten inschrijven en zijn proefschrift opnieuw voorleggen. Maar wat dan? Was het dat wel waard? Om wéér het risico te lopen dat hij werd afgewezen? Een afwijzing die in de schaduw lag van zijn eigen twijfel? Want Peter was eerlijk tegenover zichzelf. Hij had helemaal niet zo'n bijzonder of briljant werk geschreven. Hij had alleen maar een periode in de recente geschiedenis ontdekt waarover hij zich opwond omdat die zoveel gemeen had met het heden. Er was niets veranderd: de leugens van veertig jaar geleden bestonden nog steeds. Maar hij wilde zich er niet van afmaken; hij kòn zich er niet van afmaken. Hij zou het tòch vertellen, hoe dan ook. Maar verontwaardiging kon niet de plaats innemen van kwalitatief onderzoek. Bezorgdheid voor de levende bronnen kon nauwelijks de plaats innemen van objectief spuurwerk. Peter moest met tegenzin wel de juistheid erkennen van het oordeel van de commissie. Academisch gesproken was hij vlees noch vis; hij was een combinatie van feiten en verbeelding.

Twee hele jaren! Verknoeid!

De telefoon van de secretaresse rinkelde niet maar zoemde. Door dit zoemen herinnerde Chancellor zich het gerucht dat er een speciale installatie was aangebracht, waardoor Washington Munro St.Claire op elk uur van de dag of nacht kon bereiken. Die installatie – zo ging het verhaal – was de enige inbreuk die St.Claire had gemaakt op het isolement dat hij zichzelf had opgelegd.

'Jawel, excellentie,' zei de secretaresse, 'juist meneer, ik zal hem naar u toesturen... Ja, dat is natuurlijk in orde. Als u mij nog nodig mocht hebben kan ik blijven.' Blijkbaar was ze niet meer nodig en Peter kreeg de indruk dat de secretaresse daar niet zo gelukkig mee was. De bewaker kon inrukken. 'U zou om halfzeven op de receptie van de dekaan zijn,' zei ze nog. Even was het stil, toen antwoordde ze: 'Goed meneer, ik zal telefonisch doorgeven dat het u spijt. Goedenavond, meneer St.Claire.' Ze keek naar Chancellor. 'U kunt nu naar binnen gaan,' zei ze, maar er was iets van een vraag in haar ogen.

'Dank u.' Peter stond op uit de ongemakkelijke rechte stoel. 'Ik weet al net zo min als u waarom ik hier ben,' zei hij.

In het studeervertrek met de eikehouten betimmering en de kerkraden stond Munro St.Claire op vanachter de antieke tafel die hij als bureau gebruikte. Hij is een oude man, dacht Chancellor terwijl hij naar de uitgestoken hand boven de tafel toeliep. Veel ouder dan hij vanaf een afstand leek wanneer hij met vaste tred over de campus liep. Hier, in dit vertrek, leek het of zijn lange slanke gestalte met de vogelkop en het matte blonde haar, moeite had zich rechtop te houden. Maar hij stond wel kaarsrecht alsof hij weigerde aan lichamelijke zwakte toe te geven. Zijn ogen waren groot, zonder een bepaalde kleur, met een zeer doordringende vaste blik maar niet zonder humor. Zijn dunne mond vertoonde een glimlach onder de welverzorgde witte snor.

‘Kom binnen, kom binnen, meneer Chancellor. Het is een genoegen u weer te zien.’

‘Voor zover ik weet hebben we elkaar nog niet ontmoet.’

‘Dat is dan maar goed. Laat u niet door mij voor de gek houden.’ St.Claire lachte en wees Peter een stoel aan.

‘Ik was niet van plan u tegen te spreken. Ik wilde alleen maar...’ Chancellor zweeg, want hij begreep dat alles wat hij zei dwaas zou klinken.

‘Waarom niet?’ vroeg St.Claire. ‘Mij tegenspreken is nog niets vergeleken met wat u een groep hedendaagse geleerden hebt aangedaan.’

‘Pardon?’

‘Uw proefschrift. Ik heb het gelezen.’

‘Ik voel me gevlaid.’

‘Ik was zeer onder de indruk.’

‘Dank u meneer. Anderen waren dat allerm minst.’

‘Ja, dat heb ik begrepen. Ik heb gehoord dat het is afgewezen.’

‘Inderdaad.’

‘Het is een schande. Het heeft zoveel werk en tijd gekost en zit boordevol oorspronkelijke ideeën.’

Wie ben jij eigenlijk, Peter Chancellor? Heb je er enig idee van wat je hebt gedaan? Mensen die al vergeten zijn hebben herinneringen opgediept en fluisteren nu angstig. Georgetown is vol geruchten. Uit een onbelangrijke universiteit in het Midden-Westen arriveert een document met een uiterst ontvlambare inhoud. Een onbetekenende student komt ons plotseling herinneren aan zaken waarvan niemand meer iets wil weten. Meneer Chancellor, Inver Brass kan u zo niet laten doorgaan.

De blik in de ogen van de oude man was bemoedigend maar verplichtte tot niets. Het was maar het beste de koe bij de hoorns te vatten.

‘Wilt u daarmee zeggen dat u...?’

‘O nee,’ viel St.Claire hem scherp in de rede en stak afwerend zijn hand omhoog. ‘Dat niet, nee. Ik zou het niet wagen een dergelijke beslissing aan te vechten. Ik heb daar ook geen recht toe. En ik vermoed dat de weigering is gebaseerd op bepaalde geldige criteria. Nee, ik kan mij er niet mee bemoeien. Maar ik zou u wel enkele vragen willen stellen en geheel vrijblijvend wat raad willen geven.’

Chancellor boog zich naar hem toe.

‘Welke vragen?’

St.Claire leunde achterover in zijn stoel.

‘In de eerste plaats over uzelf. Ik heb met uw promotor gesproken maar dat is informatie uit de tweede hand. Uw vader is journalist?’

Chancellor glimlachte: ‘Zelf zou hij beweren dat hij het was. In januari gaat hij namelijk met pensioen.’

‘Uw moeder schrijft ook, hè?’

‘Min of meer. Tijdschriftartikelen, vrouwenrubrieken. Jaren geleden heeft ze korte verhalen geschreven.’

‘Je zou dus kunnen zeggen dat het geschreven woord u geen angst inboezemt?’

‘Wat bedoelt u daarmee?’

‘De zoon van een monteur bekijkt een defecte carburateur met minder schroom dan de telg van een balletmeester. Om het zo maar algemeen te stellen, natuurlijk.’

‘Zo algemeen gesteld ben ik het daar wel mee eens.’

‘Juist,’ zei St.Claire en knikte.

‘Wilt u daarmee zeggen dat mijn proefschrift iets als een defecte carburateur is?’

St.Claire begon te lachen.

‘Laten we niet op de zaken vooruitlopen. U hebt uw graad behaald in de journalistiek, kennelijk met het doel in het vak te gaan.’

‘In ieder geval een of andere vorm van communicatie. Welke, dat wist ik nog niet.’

‘En tòch hebt u deze universiteit kunnen overhalen u toe te laten voor een doctorstitel in geschiedenis. U bent blijkbaar van plan veranderd.’

‘Eigenlijk niet, want ik had geen plan.’ Peter glimlachte wat beschaamd. ‘Mijn ouders beweren dat ik van studeren mijn beroep heb gemaakt. Niet dat ze daar bezwaar tegen hebben. Ik heb met een beurs gestudeerd, daarna heb ik in Vietnam gediend zodat de regering nu mijn studie betaalt. Verder geef ik wat lessen. Om u de waarheid te zeggen: ik ben nu bijna dertig en ik weet nòg niet wat ik wil gaan doen. Maar ik denk niet dat dat tegenwoordig iets bijzonders is.’

‘Uw studie voor het proefschrift zou er anders op kunnen wijzen dat uw voorkeur uitging naar een academische loopbaan.’
‘Als dat al zo was, dan is dat nu niet meer het geval.’

St.Claire keek hem aan.

‘Vertel me eens wat meer over het proefschrift zelf. U maakt verrassende toespelingen en velt angstaanjagende oordelen. In feite beschuldigt u veel leiders van de vrije wereld – en daarbij hun instellingen – ervan dat ze veertig jaar geleden hun ogen sloten voor het dreigende gevaar van Hitler, of wat nog erger is: het direct of indirect financieren van het Derde Rijk.’
‘Niet om ideologische redenen. Om er economisch beter van te worden.’

‘Het beste van twee kwaden?’

‘Daar kan ik het mee eens zijn. En nu, vandaag, vindt een herhaling plaats...’

‘Ondanks de afwijzing,’ viel St.Claire hem kalm in de rede, ‘moet u toch heel wat speurwerk hebben verricht. Hoeveel was dat wel?’

Wat heeft je ertoe gebracht? Dat zullen we moeten weten, want we begrijpen dat je het niet meer zult loslaten. Werd je ertoe aangezet door mensen die na al die jaren wraak zochten? Of was het – en dat is veel erger – een toeval dat je verontwaardiging heeft gewekt? We kunnen bronnen beheersen, we kunnen ze ongedaan maken, aantonen dat alles op onwaarheid berust. Maar het toeval kunnen we niet beheersen. Dat geldt ook voor een gevoel dat door het toeval is veroorzaakt. Maar je kunt zo niet doorgaan, meneer Chancellor. We moeten iets vinden om je ermee te laten ophouden.

Chancellor zweeg want de vraag van de oude diplomaat kwam onverwacht.

‘Speurwerk? Heel wat meer dan de commissie gelooft en heel wat minder dan zekere gevolgtrekkingen rechtvaardigen. Eerlijker kan ik het niet zeggen.’

‘Dat is inderdaad eerlijk. Kunt u mij voorbeelden geven? Het proefschrift vermeldt weinig documentatie.’

Peter voelde zich plotseling onbehaaglijk. Wat als een gesprek was begonnen leek nu meer op een ondervraging.

‘Waarom is dat belangrijk? Er is weinig documentatie omdat de mensen met wie ik sprak dat zo wilden.’

‘Dan moet u die wensen ook respecteren, dat spreekt. Gebruik geen namen.’ De oude man glimlachte. Hij bezat een buitengewone charme.

We hebben geen namen nodig. Namen zijn gauw genoeg bekend zodra we weten over welk gebied het gaat. Maar het zou beter zijn geen namen te gaan natrekken. Veel beter. Er zou maar weer gefluisterd worden. Er is een betere manier.

‘Goed dan. Ik heb gesproken met mensen die tijdens de periode ’23 tot ’39 in functie waren. Ze waren in overheidsdienst – voornamelijk bij Buitenlandse Zaken – en anderen zaten in de industrie en het bankwezen. Ik heb ook nog gesproken met een stuk of zes hoge officieren die verbonden waren aan de Academie voor de Krijgsmacht en de inlichtingendienst. Geen van hen, maar dan ook geen enkele, meneer St.Claire, wilde me toestaan zijn naam te gebruiken.’

‘En hebben die u van zoveel materiaal voorzien?’

‘Een groot deel ervan lag juist in datgene waar ze niet over wilden spreken. Willekeurige zinnen, terloopse opmerkingen die er vaak geen betrekking op hadden maar toch konden worden ingepast. Het zijn nu oude mannen, allen – of bijna allen – met pensioen. Hun gedachten dwaalden af en dat gold ook voor hun herinneringen. Het was een beetje een droevige groep, ze zijn...’ Chancellor zweeg, want hij wist niet hoe hij verder moest gaan.

Maar St.Claire wist het wel.

‘Alles bij elkaar genomen dus mannen in niet al te hoge posities en ambtenaren die nu moeten leven van een ontoereikend pensioentje en verbitterd zijn. Onder die omstandigheden kweekt men rancuneuze en vaak vertekende herinneringen.’

‘Ik geloof niet dat dat helemaal juist is. Wat ik hoorde en wat ik schreef is de waarheid. Dat is waarom iedereen die het proefschrift leest, kan weten welke firma’s het waren en hoe ze werkten.’

St.Claire deed alsof hij het niet had gehoord.

‘Hoe bent u met die mensen in contact gekomen? Hoe hebt u

ze bereikt? En hoe kwam u aan afspraken met hen?

‘Mijn vader heeft me eerst op weg geholpen, toen kwamen er vanzelf meer. Van het een kwam het ander en iedereen kon zich weer andere namen herinneren.’

‘Uw vader?’

‘In het begin van de jaren vijftig was hij correspondent voor Scripps-Howard in Washington...’

‘Juist,’ viel St.Claire hem zacht in de rede. ‘Door zijn toedoen kreeg u dus een eerste lijst van namen.’

‘Inderdaad. Van een twaalfstal mensen die met het vooroorlogse Duitsland te maken hadden. Binnen en buiten de regering. Zoals ik al zei: dat leidde weer naar anderen. En ik heb natuurlijk alles gelezen wat Trevor-Roper en Shirer en de verdedigers van de Duitse zaak hebben geschreven. En dat alles is gedocumenteerd.’

‘Wist uw vader waar het u om te doen was?’

‘Een doctorstitel was genoeg.’ Chancellor lachte. ‘Mijn vader moest na anderhalf jaar studeren al aan het werk. Er was geen geld.’

‘Kunnen we in dat geval zeggen dat hij zich ervan bewust is wat u hebt ontdekt? Of dacht te hebben ontdekt?’

‘Eigenlijk niet. Ik rekende erop dat mijn ouders het proefschrift wel zouden lezen als het klaar was. Ik weet niet of ze daar nu nog zin in zullen hebben want het is wel een klap voor het thuisfront.’ Peter glimlachte zwakjes. ‘De ouder wordende, eeuwige student heeft niets bereikt.’

‘Ik dacht dat u eerst sprak van een beroepsstudent,’ verbeterde de diplomaat hem.

‘Bestaat er enig verschil?’

‘In de benadering toch wel, meen ik.’ St.Claire leunde meer naar voren en keek Peter met zijn grote ogen zwiingend aan. Toen zei hij: ‘Als u het goed vindt, zou ik graag de situatie zoals die nu is willen samenvatten.’

‘Natuurlijk.’

‘In feite hebt u het materiaal voor een volkomen deugdelijke theoretische analyse. Historische interpretaties, van doctrinair tot revisionistisch, zijn nooit aflatende onderwerpen voor discussie en onderzoek. Bent u het daarmee eens?’

‘Dat spreekt vanzelf.’

‘Natuurlijk. U zou het onderwerp niet hebben gekozen als dat niet het geval was geweest.’ St.Claire keek uit het raam. ‘Maar

een ongebruikelijke interpretatie van gebeurtenissen – vooral als die nog maar zo kort geleden plaatsvonden – uitsluitend gebaseerd op de geschriften van anderen, kan nauwelijks een onorthodoxe benadering rechtvaardigen, is het wel? Ik wil daarmee zeggen dat geschiedschrijvers er allang bovenop gesprongen zouden zijn als ze hadden gedacht dat er van het materiaal iets te maken was geweest. Maar dat was niet het geval, dus hebt u de aanvaardbare bronnen overgeslagen en bent u gaan praten met verbitterde oude mannen en een handjevol onbereidwillige ex-specialisten van de inlichtingendienst. Op basis daarvan hebt u zeer uitgesproken meningen gevormd.’

‘Jawel, maar...’

‘Jawel, máár,’ viel St.Claire hem in de rede, terwijl hij zich van het raam wendde, ‘u zei zelf al dat vele van die meningen waren gebaseerd op “losse opmerkingen” en “non sequiturs”. En uw bronnen willen niet genoemd worden. Volgens uw eigen woorden worden door uw onderzoek verscheidene conclusies niet gerechtvaardigd.’

‘Maar dat is wèl zo. De conclusies zijn wel degelijk gerechtvaardigd.’

‘Ze zullen nooit worden geaccepteerd. Door geen enkele erkende autoriteit, academisch of juridisch. En volgens mij terecht.’

‘Dan vergist u zich toch, meneer St.Claire. Want ik vergis mij niet. Het kan me niets schelen hoeveel commissies me vertellen dat het wèl zo is. De feiten zijn daar, even onder de oppervlakte, maar niemand wil erover praten. Zelfs nu niet, veertig jaar later. Omdat het allemaal nu weer net zo gebeurt! Een handvol firma’s verdient overal ter wereld miljoenen door militaire dictaturen van brandstof te voorzien, en noemen hen onze vrienden, onze “eerste verdedigingslinie”. Maar ze kijken in werkelijkheid naar hun winst- en verliesrekening en dat is alles waarin ze geïnteresseerd zijn... Goed dan, misschien kan ik het niet bewijzen maar ik ben niet van plan het werk van twee jaar overboord te gooien. Ik houd er niet mee op omdat een commissie me nu vertelt dat ik academisch niet acceptabel ben. Het spijt me, maar dàt kan ik nu juist niet accepteren.’

En dat was nu precies wat we moesten weten. Zou je, als het erop aankwam, er een streep onderzetten en overgaan tot de orde van de dag? Er waren er die dat dachten, maar ik niet. Je

wist dat je gelijk had en dat is voor jonge mensen een te grote verleiding. We zullen je nu machteloos moeten maken.

St.Claire keek op Peter neer en hield zijn blik vast.

‘U bent aan het verkeerde adres. U zocht erkenning van de verkeerde mensen. Probeer het ergens anders, ergens waar zulke zaken als waarheid en bewijs niet belangrijk zijn.’

‘Ik begrijp niet waar u heen wilt.’

‘Uw proefschrift bevat enkele mooie staaltjes van verbeeldingskracht. Waarom zou u zich daar niet op concentreren?’

‘Wat zegt u?’

‘Verbeelding. Schrijf een roman. Het kan niemand wat schelen of een roman nauwkeurig is, of historisch juist. Dat is gewoon niet belangrijk.’ St.Claire ging weer zitten en leunde naar voren, zijn ogen strak op Chancellor gericht. ‘Schrijf een verhaal. U wordt misschien weer genegeerd maar u hebt tenminste een kans gehoord te worden. Het heeft geen zin op deze weg door te gaan. Daarmee verliest u weer een jaar, misschien wel twee of drie. En waar dient het tenslotte voor? Schrijf dus een roman. Laat dat de uitlaat zijn voor uw verontwaardiging en als u die kwijt bent kunt u weer gewoon verder gaan.’

Peter keek de diplomaat aan. Hij wist niet wat hij ervan moest denken. Dus herhaalde hij alleen maar die twee woorden: ‘Een roman?’

‘Inderdaad. Ik heb zo’n idee dat we weer terug zijn bij die defecte carburateur, al gaat de overeenkomst nog zo mank.’ St.Claire ging wat gemakkelijker in zijn stoel zitten. ‘We waren het erover eens dat woorden u geen angst inboezemen. U hebt het grootste deel van uw leven wit papier met woorden gevuld zien worden. Welnu, herschrijf het werk dat u al hebt gedaan met andere woorden, een andere benadering, die een academische zegen overbodig maakt.’

Peter had een ogenblik zijn adem ingehouden en liet die nu langzaam ontsnappen, overrompeld door St.Claire’s conclusie. ‘Een roman? Dat was nooit in me opgekomen...’

‘Toch denk ik dat het onbewust weleens het geval zal zijn geweest,’ merkte de diplomaat op. ‘U hebt niet gearzeld bepaalde handelingen – en reacties – te verzinnen waar dat u van pas kwam. En de hemel mag weten dat u de stof hebt voor een boeiend verhaal. Naar mijn mening wel wat vergezocht, maar best leuk voor een zondagmiddag in een hangmat. Repareer die carburateur want dit is een andere motor. Misschien niet

zo sterk maar toch heel goed bruikbaar. En er zou best eens iemand naar u kunnen luisteren. Hier zullen ze het niet doen. En naar mijn eerlijke mening behoren ze het ook niet te doen.’ ‘Een roman, verdomme!’

Munro St.Claire glimlachte. Zijn blik was nog steeds vaag.

De middagzon verdween langzaam achter de horizon en lange schaduwen vielen over de gazons. St.Claire stond voor het raam en keek uit over de binnenplaats. De serene rust had iets aanmatigends, de sfeer hoorde niet thuis in deze woelige wereld.

Hij kon Park Forest nu verlaten. Zijn taak was volbracht. Het zorgvuldig voorbereide slot was wel niet volmaakt geweest maar kon toch wel als afdoende worden beschouwd.

Afdoende tot aan de grenzen van het bedrog.

Hij keek op zijn horloge. Er was een uur voorbijgegaan sinds een nogal onthutste Chancellor zijn kamer had verlaten. De diplomaat ging weer achter zijn tafel zitten en nam de telefoon op. Hij draaide het netnummer 202 en daarna nog zeven cijfers. Enkele ogenblikken later hoorde hij twee tikjes, gevolgd door een hoge toon. Wie de code niet kende zou hebben verondersteld dat het toestel van de abonnee defect was.

St.Claire draaide weer vijf cijfers. Nu was er een enkele tik en een stem die antwoordde.

‘Inver Brass. De band loopt.’ In de stem klonk de lage a uit Boston met de lengte van die van Midden-Europa.

‘Bravo hier. Sluit me aan op Genesis.’

‘Genesis is in Engeland. Het is daar nu na middernacht.’

‘Ik vrees dat ik daar niets aan kan doen. Kun je me aansluiten? Is er een steriele, afuistervrije locatie?’

‘Wél als hij nog in de ambassade is, Bravo. Anders wordt het ’t Dorchester Hotel. Daar is het niet zeker.’

‘Probeer dan de ambassade alsjeblijft.’

De lijn viel weg terwijl de centrale van Inver Brass bezig was de verbinding tot stand te brengen. Drie minuten later kon een andere stem worden gehoord, helder, zonder storing, alsof die vlakbij was en geen zesduizend kilometer ver. De stem klonk afgebeten en opgewonden maar toch niet zonder respect. Of met iets van vrees.

‘Met Genesis. Ik stond juist op het punt weg te gaan. Wat is er gebeurd?’

‘De zaak is rond.’

‘Goddank.’

‘Het proefschrift is afgewezen. Ik heb de commissie duidelijk gemaakt – onder vier ogen natuurlijk – dat het radicale onzin was. Ze zouden zich in universiteitskringen volslagen belachelijk hebben gemaakt. Daar zijn ze erg gevoelig voor. Het zijn dan ook middelmatige lui.’

‘Ik ben er erg blij mee.’ In Londen was het even stil. ‘Wat was zijn reactie?’

‘Net wat ik verwachtte. Hij heeft gelijk en hij weet het, dus voelt hij zich gefrustreerd. Hij was niet van plan het erbij te laten zitten.’

‘En nu wel?’

‘Ik heb zo’n idee van wel. De gedachte is er goed ingehamerd. Als het nodig is zal ik er nog een schepje bovenop doen en hem met mensen in contact brengen. Maar dat is misschien niet eens nodig. Hij heeft verbeeldingskracht en wat nog belangrijker is: zijn verontwaardiging is ècht.’

‘Weet je zeker dat dit de beste manier is?’

‘Beslist. De enige andere mogelijkheid is dat hij zijn onderzoek voortzet en slapende honden wakker maakt. Ik zou dat niet graag zien gebeuren in Cambridge of Berkeley, jij wel?’

‘Nee. En misschien is niemand geïnteresseerd in wat hij schrijft en helemaal niet om het te publiceren. Ik veronderstel dat we dat ook voor elkaar zouden kunnen krijgen.’

St.Claire kneep even zijn ogen halfdicht.

‘Mijn advies is dat niemand er zich nu verder mee bemoeit. We zouden hem nog meer frustreren en in het nauw brengen. Laat de zaak gewoon zijn natuurlijke loop nemen. Als hij er een roman van maakt dan is het beste wat we kunnen hopen een onbelangrijke uitgave van een nogal amateuristisch werk. Dan heeft hij gezegd wat hij te zeggen had. Wat een onbetekend stuk fantasie zal zijn met de gebruikelijke aantekening dat geen toespeling wordt gemaakt op bestaande personen, levend of dood. Wanneer we ons ermee gaan bemoeien dan kunnen er vragen gaan rijzen en dat is niet in ons belang.’

‘Je hebt natuurlijk gelijk,’ zei de man in Londen, ‘maar dat heb je meestal, Bravo.’

‘Dank je. En tot ziens, Genesis. Ik ben hier over een paar dagen weg.’

‘Waar ga je heen?’

‘Ik weet het nog niet. Misschien terug naar Vermont. Misschien ver weg. Ik ben niet zo ingenomen met wat ik hier in het land om mij heen zie.’

‘Des te meer reden om contact te houden,’ zei de stem in Londen.

‘Misschien. Maar aan de andere kant ben ik mogelijk te oud.’

‘Je kunt niet verdwijnen, dat weet je toch, hè?’

‘Ja. Goedenavond, Genesis.’

St.Claire legde de telefoon neer zonder te wachten op een wederkerig goedenavond uit Londen. Hij had gewoon geen lust meer nog langer te luisteren.

Hij werd door een vlaag van tegenzin overvallen en dat was niet de eerste keer. Het zou ook niet de laatste keer zijn. Het was de taak van Inver Brass om beslissingen te nemen die anderen niet konden nemen, om personen en instellingen te beschermen tegen morele beschuldigingen die op hedendaagse maatstaven waren gebaseerd. Wat veertig jaar geleden juist was, werd vandaag als ketterij beschouwd.

Van vrees vervulde mannen hadden tegen andere bange mannen gefluisterd dat Peter Chancellor de mond moest worden gesnoerd. Het was verkeerd dat deze onbekende kandidaat voor een doctorstitel vragen ging stellen die veertig jaar later geen betekenis meer hadden. De tijden waren veranderd en de omstandigheden niet meer dezelfde.

Toch was het nog niet waterdicht. Verantwoordelijkheid was geen beperkte zaak. Uiteindelijk waren allen verantwoordelijk en Inver Brass vormde geen uitzondering. Daarom moest Peter Chancellor de gelegenheid worden geboden zijn verontwaardiging te luchten, maar zo dat het geen gevolgen zou hebben. Of tot een catastrofe zou leiden. St.Claire stond op en keek naar de papieren die op zijn tafel lagen. De meeste van zijn bezittingen had hij al meegenomen. Er was weinig in het vertrek dat van hemzelf was en zo moest het ook.

Morgen zou hij al weg zijn.

Hij liep naar de deur, maakte een automatische beweging naar de lichtschakelaar en besefte pas toen dat er geen licht brandde. Hij had daar gestaan, gelopen, gezeten en gedacht in schaduwen.

The New York Times Book Review

10 mei 1969, pagina 3

Reichstag! is tegelijkertijd verrassend en scherpzinnig. Het geeft een gevoel van onbehagen en ongeloof. Peter Chancellor's eerste roman moet ons doen geloven dat de nazi-partij in het begin werd gefinancierd door een kartel van internationale bankiers en industriëlen – Amerikaanse, Britse en Franse – met blijkbaar de erkenning en onuitgesproken goedkeuring van hun regeringen. Chancellor ziet kans om ons te overtuigen terwijl wij zijn boek lezen. Zijn verhaal heeft vaart. Zijn hoofdpersonen rijzen als het ware uit de bladzijden op met een ruwe kracht die een fel licht werpt op de sterke zowel als de zwakke zijden van hun karakters; iets dat door een meer beheerste schrijfrant vermoedelijk minder overtuigend op de lezer af zou komen. Chancellor schrijft met verontwaardiging en veel te emotioneel, maar desondanks is het boek voortreffelijk 'leesvoer'. En aan het eind vraagt men zich toch af: zou het werkelijk zo geweest kunnen zijn...?

The Washington Post Book World

22 april 1970, pagina 3

In *Serajevo!* heeft Chancellor hetzelfde gedaan voor de kanonnen van augustus 1914 als voor de *Blitzkrieg* van de Führer verleden jaar.

De machten die in de juli-crisis van 1914 met elkaar in botsing kwamen, voorafgegaan door de moord op aartshertog Ferdinand van Oostenrijk door de samenzweerder Gavrilo Princip, worden hier door Chancellor ontleed, opnieuw op een rijtje gezet en in een hoog tempo aan ons getoond. Niemand kan zich onder de engelen scharen en alles is een overwinning van het kwaad. De hoofdpersoon van de schrijver – hier een Brit die zich in een geheime Servo-Kroatische organisatie heeft gedrongen, welke zich nogal dramatisch *De eenheid des doods* noemt – trekt één voor één de dekmantels van bedrog weg die door de provocateurs van de Reichstag, het Foreign Office en de Chambre des Députés zijn gelegd. Zo worden de marionetten zichtbaar. De draden lopen naar de gevestigde machten van handel en industrie

aan beide zijden.

Zoals met veel zaken komen deze toevalligheden zelden ter sprake en breiden zich dan steeds verder uit.

Het samenzweringscomplex van Chancellor staat op een hoog niveau. Hij behandelt het op een hoogst boeiende en leesbare manier. *Serajevo!* kan nog wel eens meer populair worden dan *Reichstag!*

The Los Angeles Times Daily Review of Books

4 april 1971, pagina 20

Tegenaanval! is tot op heden Chancellors beste boek. Al is de kronkelige intrige ook gebaseerd op een opmerkelijke vergissing, zoals men die niet van deze schrijver zou verwachten. Het betreft de clandestiene operatie van de CIA met betrekking tot de terreur in een universiteitsstad in New England door een vreemde macht. Chancellor behoorde toch te weten dat het uit 1947 daterende handvest van de CIA elke inmenging in binnenlandse aangelegenheden nadrukkelijk verbiedt. Afgezien van dit bezwaar zal *Tegenaanval!* ongetwijfeld een favoriet blijken te zijn. De vorige boeken van Chancellor hebben getoond dat hij een verhaal met zóveel vaart kan vertellen dat men de bladzijden niet snel genoeg om kan slaan, maar nu heeft hij bovendien de karakters van zijn romanfiguren verder uitgediept dan ooit tevoren.

Volgens hen die het kunnen weten is Chancellors kennis van contraspionage zeer uitgebreid en mikt hij recht in de roos. En dat ondanks zijn vergissing met betrekking tot de CIA.

Hij weet zich zowel in de geest als in de methoden te verdiepen van allen die betrokken zijn bij deze volslagen beangstigende situatie en maakt een overduidelijke vergelijking met de rassenonlusten die vele jaren geleden tot een reeks moorden in Boston hebben geleid.

Chancellor heeft zich ontwikkeld tot een eersteklasromanschrijver, die gebeurtenissen registreert, feiten opnieuw rangschikt en daaruit verrassend nieuwe gevolgtrekkingen maakt.

De intrige is misleidend eenvoudig: een man wordt uitgekozen voor een opdracht waarvoor hij naar het

schijnt niet geschikt is. Hij krijgt een uitgebreide CIA-training, maar er wordt geen aandacht besteed aan het verbeteren van zijn essentiële zwakke eigenschap. Al spoedig gaan we dit begrijpen: het is de bedoeling dat juist deze eigenschap de aanleiding zal zijn tot zijn dood. De ene samenzwering grijpt weer in de andere. En evenals bij zijn vorige boeken vragen we ons af: is het waar? Gebeurde dit werkelijk? Is het inderdaad zo gegaan...?

Herfst. Het landschap in het district Bucks was een zee van geel, groen en goud. Chancellor leunde tegen de kap van de zilverkleurige Mark IV Continental, zijn arm ongedwongen om de schouders van een vrouw. Zijn gezicht was nu meer gevuld en de uitgesproken trekken waren minder in tegenspraak tot elkaar, verzacht maar toch nog scherp. Zijn ogen waren gericht op een wit huis dat aan het eind lag van een kronkelende oprijlaan die door de zachtglooiende velden heenliep. Aan beide zijden van de laan bevond zich een hoge witte schutting. Het meisje naast Chancellor hield de hand vast die over haar schouder lag en was al even verdiept als hij in wat zij daar voor zich zagen. Ze was lang en haar bruine haar dat in zachte golven over haar schouders viel, omlijstte een gevoelig maar toch opvallend sterk gelaat. Zij heette Catherine Lowell.

‘Het is precies zoals je het hebt beschreven,’ zei ze en greep zijn hand steviger vast. ‘Het is mooi, echt mooi.’

‘Om het heel origineel te zeggen...’ zei Chancellor en keek op haar neer, ‘dat is dan een geweldige opluchting.’

Ze keek naar hem op.

‘Je hebt het al gekocht, hè? Je bent niet zo maar geïnteresseerd, je hebt het gekocht!’

Peter knikte.

‘Er was een kaper op de kust. Een bankier in Philadelphia stond op het punt een optie te nemen. Ik moest wel beslissen. Als het je niet bevalt zal hij het zéker van me overnemen.’

‘Doe niet zo dwaas, ik vind het absoluut geweldig!’

‘Je hebt het nog niet eens van binnen gezien.’

‘Dat hoeft ook niet.’

‘Mooi zo, want ik laat het je liever op de terugweg zien. De eigenaars trekken er donderdag uit. En dat is maar goed ook, want vrijdag komt een vrachtwagen uit Washington hierheen.’

‘De afschriften?’

‘Twaalf kisten van de Staatsdrukkerij. Morgan moest wel een vrachtwagen sturen. De hele Neurenbergse geschiedenis zoals die door de geallieerde gerechtshoven is opgetekend. Wil je raden wat de titel van het boek wordt?’

Catherine lachte.

‘Ik zie Tony Morgan nu al zoals hij door zijn kantoor heen en weer loopt als een kat op een heet zinken dak. Plotseling springt hij naar zijn bureau en begint te schreeuwen waardoor hij iedereen die hem horen kan – en dat is zowat het hele gebouw – de stuipen op het lijf jaagt: “Ik heb het, ik heb het! We gaan het nu anders doen! We noemen het Neurenberg met een uitroepteken.”’

Peter lachte met haar mee.

‘Je maakt mijn hooggeëerde uitgever belachelijk.’

‘Dat zeker nooit! Zonder hem zouden we vijf hoog wonen zonder lift en niet in een boerderij gebouwd voor een landheer.’

‘Plus de vrouw van de landheer.’

‘Plus de vrouw van de landheer,’ bevestigde Catherine en drukte zijn arm tegen zich aan. ‘En over trucks gesproken: moesten er nu eigenlijk geen verhuishagens in de oprijlaan rijden?’ Chancellor glimlachte; een verlegen glimlach.

‘Afgezien van een paar dingen die apart op een lijst zijn gezet, moest ik het huis gemeubileerd kopen. Je kunt het er allemaal uitsmijten als je dat wilt.’

‘Jongens, wat zijn we toch deftig.’

‘Wat zijn we toch rijk,’ antwoordde Peter op zekere toon. ‘Geen commentaar, alsjeblieft. Vooruit, we moeten maar gaan. We hebben nog drie uur op de autoweg en daarna is het nog tweeënehalf uur. Het wordt gauw donker.’

Catherine draaide zich naar hem toe en hief haar gezicht op, zodat hun lippen elkaar bijna raakten.

‘Elke kilometer word ik straks nerveuzer. Ik krijg allerlei zenuwtrekkingen en ga wartaal uitslaan als een idioot. Ik dacht dat de rituele dans bij het kennismaken met de ouders al tien jaar geleden uit de mode was geraakt.’

‘Daar heb je niets over gezegd toen ik de jouwe ontmoette.’

‘O, mijn hemel! Ze waren er zo van onder de indruk dat ze met jou in dezelfde kamer waren, dat je niets anders hoefde te doen dan maar te zitten en te glunderen!’

‘Wat ik niet deed. Ik vond je ouders aardig en ik denk dat je

de mijne ook aardig zult vinden.’

‘Maar zullen ze mij aardig vinden? Dat is de grote vraag.’

‘Hoeft niet,’ antwoordde Peter en trok haar naar zich toe. ‘Ze zullen dol op je zijn. Net als ik. O, god, ik hou zoveel van je!’

Het is wel degelijk juist, Genesis. Deze Peter Chancellor heeft bij de Staatsdrukkerij alles laten herdrukken dat betrekking heeft op Neurenberg. Zijn uitgever heeft voor het vervoer gezorgd naar een adres in Pennsylvania. Het raakt ons niet, Banner. Venice en Christopher zijn het daarmee eens. We doen er niets aan. Dat is wat we besloten hebben.

Dat is fout! Hij begint zich weer met de Duitse zaak te bemoeien. Het is heel lang geleden dat de vergissingen zijn gemaakt. Er is geen verband. Jaren voor Neurenberg zagen we duidelijk wat we aan het begin niet hebben gezien. Er is niets dat met ons in verband kan worden gebracht. Met geen van ons en dat geldt ook voor jou.

Daar kun je niet zeker van zijn.

Dat zijn we wèl.

Wat denkt Bravo ervan?

Bravo is er niet. Hij is er niet van op de hoogte gebracht en dat gebeurt ook niet.

Waarom niet?

Redenen die jou niet aangaan. Dat is allemaal lang geleden. Nog voor je tot Inver Brass bent togetreden.

Toch is het fout, Genesis

En jij maakt je onnodig bezorgd. Je zou nooit zijn aangezocht als je bezwaren steekhoudend waren geweest, Banner. Je bent een buitengewoon mens. Daar hebben we nooit aan getwijfeld.

En tòch is het gevaarlijk.

Het verkeer op de Pennsylvania-autoweg scheen sneller te gaan naarmate het donkerder werd. Plaatselijke mistbanken vertekenden het felle licht van de tegenliggers. Een plotselinge wolkbreuk die dwars op de voorruit kletterde, kon door de ruitenwissers nauwelijks worden verwerkt.

Het verkeer op de autoweg begon iets maniakaals te krijgen en Chancellor kon het voelen. Auto's stoven voorbij en wierpen zuilen van water op. De bestuurders schenen te raden dat er uit verschillende richtingen stormen op weg waren naar het westen van Pennsylvania; hun instinct – gebaseerd op ervaring

– joeg hen naar huis toe.

De stem uit de radio van de Continental klonk afgemeten en bevelend: ‘Het verkeersbureau voor de autowegen raadt alle automobilisten dringend aan de wegen in het Jamestown-Warren-gebied te mijden. Mocht u daar op weg zijn, rijdt dan naar het dichtstbijzijnde service-station. Wij herhalen: er is nu bevestiging van de stormwaarschuwingen uit het Eriemeer. De stormen hebben orkaankracht...’

‘Er is een afrit zo’n tien kilometer verderop,’ zei Peter, die trachtte door de voorruit te kijken, ‘die zullen we maar nemen. Na nog een paar honderd meter is er dan een restaurant.’

‘Hoe weet je dat?’

‘We zijn net een verkeersbord naar Pittsfield gepasseerd. Dat ken ik van vroeger. Dan is het nog een uur naar huis.’

Chancellor heeft nooit begrepen hoe het allemaal gebeurde. Het was iets dat voor de rest van zijn leven in zijn herinnering bleef gebrand. De steile helling was als een muur van wind en tropische regen die met hevige stoten de zware auto deed deinen als een kleine boot in afschuwelijke zeeën.

En opeens waren daar die felle koplichten die door de achterruit schenen en scherp door de spiegel werden weerkaatst. Er verschenen witte vlekken voor zijn ogen waardoor hij zelfs de zware regen op de ruit niet meer kon zien. Het enige wat hij wèl zag was dat verblindende licht.

En nu was het naast hem! Een enorme truck met aanhangwagen begon hem op die gevaarlijke helling met omlaagstromend water te passeren... Peter schreeuwde tegen de bestuurder door de gesloten zijruit. Die man was gek! Begreep hij soms niet wat hij deed? Kon hij de Mark iv in de storm niet zien? Was hij krankzinnig?

Het ongelooflijke gebeurde. De geweldige truck zwenkte naar hem toe! De botsing kwam. Het stalen chassis van de truck ramde tegen de Continental. Metaal beukte tegen metaal. De gek duwde hem de weg af! De vent was dronken of in paniek door de storm! Door het waas van regen kon Chancellor net de bestuurder hoog boven zich zien zitten. Hij zag de Mark iv gewoon niet. Het drong in het geheel niet tot hem door wat hij deed!

Een tweede krakende en knarsende botsing had zoveel kracht dat Peters zijruit versplinterde. De wielen van de Mark iv blok-

keerden. De auto maakte een draai naar rechts, naar de duisternis van het talud naast de dijk.

De motorkap sloeg omhoog in de regen en toen kantelde de auto over de rand van de vluchtstrook en stortte omlaag.

Het gillen van Catherine klonk boven het geluid van versplinterend glas en gebeukt staal, terwijl de Continental vele malen om en om tolde. Metaal krijste tegen metaal alsof elk onderdeel, elk stuk plaatstaal, nog trachtte de achtereenvolgende smakken tegen de aarde te overleven.

Peter wilde zich in de richting werpen waar hij hoorde gillen, naar Catherine, maar hij werd door een stalen balk op zijn plaats vastgeklemd, terwijl de verwrongen auto van de dijk stortte.

Het gillen verstomde. Alles verstomde.